

İdareci ve İdare Edilenler Arasındaki İlişki

Yazar: Sayın hoca Kemal Korkmaz¹

Alınma tarihi: 24/02/2016

Başvuru tarihi: 05/03/2016

Tanıtım

İnsan, tabiatı gereği toplu olarak yaşar. Hayvanlar tabiatta kendi ihtiyaçlarını tek olarak karşılaya bilme özelliğine sahiptirler. Ama insan bütün ihtiyaçlarını kendi başına karşılayamaz. Dolayısıyla yardımlaşmaya, birlikte yaşamaya muhtaçtır. Bir arada yaşama, ihtiyacına dayalı olarak yerleşim birimleri ve şehirler kurulur. Dünya âleminde, insanların hedef ve istekleri mutlaka başkaların hedef ve istekleriyle çelişki gösterir. İnsanlar kendi istek ve ihtiyaçlarını karşılamaya ve onları tahakkuk ettirmeye başlarsa, aralarında kavgalar çıkar.

Herkes kendisini haklı, başkasını haksız görür. Camiadan huzur ve nizam denen bir şey kalmaz. Böyle bir toplulukta, insanlar için tayin edilmiş ulvi dereceler kesp edilmez, gazabın hâkim olduğu yırtıcı hayvanların hıfatlarına bürünmüş kimselerdir. Bu durum, her toplumda bir hâkim ve idarecinin olmasını zaruri kılmaktadır. Hz. Ali bu ihtiyacı, “*her toplumda ister iyi ister şer olsun bir amire ihtiyaç vardır.*” Diye beyan etmiştir.

1. El-Mustafa Açık Öğretim Üniversitesi, kemalkorkmaz313@gmail.com

Bu emir kim olmalıdır?

İdareciler genelde reis diye hitap edilir. İslami ilimlerde de reis, riyaset makamı diye tabir edilir. “Res” baş anlamında olup bedenın en önemli uzvudur. Başsız bir bedenın hiçbir değeri yoktur. Bu teşbihe dayalı olarak, camianın lideri ve rehberi de camia için baş hükmündedir. Onları hidayet d r.eİlmi, kültür l, konomiki v i siyasio alanlarda mod rn s yıl r fıkafi

Encön mlisifinsaniad ğ rı rin y rı ŧtıđı bir camia ve ulvi d ğerlere sahip insanlar topluluğunu oluşturmak için can ve başla çalışır. İnsanlar arasında işitliği, hürriyeti, sosyal adaleti, yardımlaşmayı, kardeşliği yerleştirirler.

Eğer idarecilerin kendil riānsaniad ğ rı r sahip,d ğils l r,ak ndicm nfaatlı riciin.h ratürlüa yolsuzluğabaşvururlar.

İslamadinind einsanları idare etme görevi her kese verilmemiştir. Belki nazari ve ameli değerler yönünde kemal derecesine ulaşmış kimseler bu hakka sahiptirler. Bu değerler yönünde doruk noktaya ulaşanlar nebiler, onlardan sonra veliler ve Salihler gelir. En önemli özelliklerini zikretmekte fayda vardır.

1. Aklının ve nefsinin nuraniyeti en üste seviyede olması gerekir. Bu sayede idrak ettiği, kendisine verileni tam ve eksiksiz anlar ve idrak eder. Başkalarına anlatırken de olması gerektiği gibi bildirirler.
2. Anladığını, hissettiğini muhafaza etme gücüne sahip olmalıdır. Onları unutmamalıdır. Bu husus nebilerde daimidir. Çünkü onlar levh-i mahfuzla irtibat ve temas halindedirler.
3. Fitratı, tabiatı sahih, mizaç olarak vasat, yaratılış olarak tam olmalıdır. İstedeiği işleri kendi bedensel uzuv ve güçlerini kullanarak yapmalıdır. Nebi bu konularda tam bir kemale sahiptir. Çünkü bedenini oluşturan bütün unsurlar vasat ve mutedil olarak birleşmiştir. Dolayısıyla her unsurdaki özellik Onun bedeninde diğer unsurlarla birlikte mutedil bir kıvam ve mizaç oluşturur. Bilye bir bedene ve kıvama Allah kemalleri kolaylıkla ifade eder.
4. Beyanı güzel, anlaşılır olmalı ve kendi batnında ki güzellikleri tam manasıyla aydınlatacak bir dile sahip olmalıdır. Nebinin görevi öğretmenlik, hayır yollarına hidayet etmektir.
5. İlim, hikmet ehline olup ehline değer vermeli ve sevmelidir. Akli değerleri idrak ermede yorulmaz ve yorgunluk ona azar vermez. Nebi ilahi ālemde idrak ettiği güzellikle ile güçlenir ve onları almaktan haz duyar.
6. şehvetlere düşkün olmayan, abeslerden uzak duran, nefsanî lezzetlerden kaçan kimse olmalıdır. Nefsanî lezzetler nur ālemine hicap olur. İnsanı gurur ālemine yaklaştırır. Kudsi ālemde uzaklaştırır.
7. İzzeti nefse sahip olmalı, keramet ehli ve kerameti, bağışlamayı sevmelidir. Kendisini aşağılara çekecek durum ve davranışlardan uzak değildir. Nefsi yüce olmalı ta ki düşük ŧeylere yönelmesin.
8. Yaratılmışlara karşı rauf, duygusal olmalıdır. Münkire karşı şedit olmalı gazabını olması gereken yerde devreye koymalıdır. İlahi hudutları korumalı ve icra etmelidir.
9. Cesaret dolu bir kalbe sahip olmalıdır. Ölümde korkmamalıdır. Nebi bu dünyaya zindanından bir an önce kurtulup mabuduna kavuşmayı diler. Ahret onun için dünyadan daha hayırlıdır dolayısıyla o hayırlara ulaşmak için cesaret göstermekten kaçınmaz ve uğruna ölmekten korkmaz.

10. Cömert ve eli açık olmalıdır. Çünkü bütün hazinelerin sahibine dayanır ve bütün kilitlerin O'nun elinde olduğunu bilir. Allah'ın hazineleri vermekle bitmez.
11. Allah il yalnız kaldığında naçok d hş teidüş nbolmalıdır. Çünkü o hakkı bilmektei ve tanımaktadır. Mutluluk, surur her kesten çok kendisinde bulunmalıdır.
12. İnatçı olmamalıdır. Herkes onun idaresinde hakkına kavuşmalıdır.

Bütün bu özellikler tam ve kemal derecesiyle peygamberlerde bulunur. Bundan dolayıdır ki Allah onları memur kılar. İdare etme hakkını kendilerine verir. Peygamberin olmadığı camialarda idareci kimseler bu özelliklerin tamamını kendilerinde bulundurmasalar da büyük bir kısma sahip olmalıdırlar. O zaman camialarında adaleti, hürriyetleri sosyal eşitlikleri sağlayabilme imkânlarına sahip olurlar.

Kur'anı Kerim de hâkim ve hükmedilenler arasındaki ilişkiler beyan edilmiştir bu ilişkileri beş esas altında kısaca belirte biliriz.

Adalet

Adaletin kelime manası " her şeyi kendisine layık ve ait yere bırakmak " diye beyan edilmiştir. Bu beyanda idareci ve idare edilenin yerleri bellidir ve her kes kendi had ve hududunu bilmeli ve ondan tecavüz etmemelidir. Riayet edilmediğinde adalet çiğnenmiş ve haklar zai edilmiş olur.

Düzen bozulur, hâkim ile halk arasındaki uçurumlar açılır. Kur'anı Kerim adaletin hakikatini işlemiş, camiada canlı tutmak için önemli bir esas haline getirmiştir. Eski Yunan filozoflarından Hereclite'ye göre "*adalet kâinata hâkim olan düzeni koruyan değerdir.*"

" size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne güzel öğütler veriyor. Şüphesiz Allah her şeyi işitmekte, her şeyi görmektedir."(Nisa 58)

"Muhakkak ki Allah adaleti, ihsanı, akrabaya karşı cömert olmayı emreder; hayâsızlığı, kötülüğü ve zorbalığı yasaklar. İşte Allah, aklınızı başınıza almanız diye size böyle öğüt veriyor."(Nahl 90)

Kur'anın adaleti, hâkimin insanlar ile olan adaleti, camianıncıdar cil rı dılan adal ti, camiadaı yaşayaneinsanların birbirleriyle olan adaleti olarak beyan edilmiştir. Kur'an hükümlerini icra ederken, adalet mutlak manada eşitliği içermekte ve iktiza etmektedir. Dolayısıyla şerif, zengin, bürokrat ve üst sınıftakiler cezalandırılmaktan kurtulamazlar. İnsanların, hâkimlerden istedikleri temin edilmelidir. İnsanların hakları sabittir ve hâkim bu taleplerden muaf edilemez.

Hâkim, farzlar, hak ve hukuk karşısında diğer insanlardan farklı değildir. Kur'anın adaleti içtimai adaleti de iktiza etmektedir, oda bütün insanların hayatını, yaşam koşullarını garanti altına alacak sebepleri sağlamaktır. Dolayısıyla İslam'ın önemli desturlarından birisi " güçlülerin zayıfları koruma" kanunudur. Zenginlerin fakirleri

Hâkim ve toplum arasındaki yardımlaşma

Yardımlaşma, e bire camianın insani v g man vi değerleriyle doğru orantılı olarak kendisini gösterir. İslam toplumunu diğer sınıflardan ayıran belirgin bir değerdir. İdareciler yardımlaşma duygusunu camiada işlemeli, insanları buna teşvik etmelidir. Allah yardımlaşmaya davet etmektedir.

“Mescid-i Harâm'a girmenizi engellediler diye bir topluma karşı duyduğunuz kin, sakın aşırı gitmenize sebep olmasın. İyilik ve takva hususunda yardımlaşın, günah ve düşmanlık yolunda yardımlaşmayın. Allah'tan korkun, çünkü Allah'ın cezası çetindir.”(Maide2)

Kur'an müminler arasında sulhun olması, kardeşliğin canlı tutulması ve sevginin devam etmesine emir vermektedir.

“Allah'a karşı saygısızlıktan sakınınız, aranızı düzeltiniz, Allah ve Resulü'ne itaat ediniz.”(Enfal 1)

Toplumun hayati değerlerini himaye etmek

Hâkim ile insanlar arasındaki önemli olan bir başka irtibat ve ilişki camianın, toplumda yara açan gayri ahlaki olumsuzlukları camiadan atmalarıdır. İnsanların can, mal, namus ve dinlerini korumaktır. Bu durumda, toplumda hukuk ve kanunların icra edilmesiyle oluşur.

İçtimai adaletin sağlanması idare edenler ile edilenler arasındaki ilişkileri en güzel şekilde işleyen İslami metin Hz. Ali den mısır valisi Malik Eşter'e yazılan mektuptur. Bu mektubun anayasa hükmünde olan bazı paragraflarını maddeler halinde zikir etmekte büyük fayda vardır.

1. Ey Malik! Seni, senden önce adaletle ve ya zulümle hükmü süren nice devletlerin gelip geçtiği bir ülkeye yolladığımı bilesin. Sen, senden önce idarecilerin işlerini nasıl görüyorsan, halkta senin işlerini öylece görürü. Sen, onlar hakkında neler söylüyorsan; halkta senin hakkında öyle şeyler söyler. Salih insanları, Allahın kullarının diliyle söylettiği şeylerden anlamak mümkündür.
2. Halkına muamele etmeyi kalbine şiar, onları sevip, lütuf etmeyi kendine huy edin. Onlara karşı yenmelerini ganimetbil n yırtıcı bir canavar gibi olma. Çünkü onlar iki sınıftır: Bir kısmı dinde kardeşin, bir kısmı ise yaratılıştan seninle şittir. Onlar (yanılıp ahata d bilirl r, kusurları ola birli, kast nev ya hata ile ellerinden bir şey çıka bilir. O halde Allahın seni bağışlamasına nasıl sevinip hoşnut olursan, sende onlara karşı bağışlayıcı davranıp, kusurlarını af et. Çünkü sen onlarda üstünsün. Seni bu işe tayin eden senden üstün ve Allah da seni vali tayin edenden üstündür. İşlerinden seni sorumlu tutmuş, seni onlarla imtihan etmek istemiştir.
3. Allaha karşı savaş açmaya kalkışma çünkü onun cezalandırılmasından kurtulman mümkün olmadığı gibi; seni bağışlayıp rahmetiyle muamele etmesinden de müstağni değilsin. Kusurlarını bağışladığında pişman olma, cezalandırdığında sevinme. İçinden çıkmanın mümkün olduğu şeylerde gazaba koşma, “ ben onların üzerinde emir sahibiyim, emirlerime uyulması gerek” demeye kalkışma;

çünkü bu kalbin fesadına yol açıp dini zayıflatır. Nimeti, devleti zevale yaklaştırır.

4. Senin içi işle4rin en sevimlisi hakta orta yolda olan, adalette en genel bulunan ve halkın hoşnutluğunu en çok toplayan iş olmalıdır. Çünkü geneli öfkesi, özelin rızayetini faydasız kılar. Oysa geneli hoşnutluğuyla özelin öfkesi örtülüp giderilir.
5. Senden en uzak ve nezdinden en seilmeyen kimse, halkın ayıplarını araştıranlar olsun. İnsanların ayıpları vardır. Valiler, bunlar örtmeye en layık olan kimselerdir. Onların bilmediğin ayıplarını araştırmaya kalkışma. Sana düşen gördüklerini temizlemendir; bilmediklerinin hakkında da Allah hükmeder. Halkın ayıplarını gücün y ttigince ört ki Allah da senin halktan gizli kalmasını istediğin ayıplarını örtsün. Halkın kalplerindeki kin düğümünü çöz, kalbinden çıkar. Her düşmanlığın kökünü kes senden gizletilen şeyleri bilmezlikten gel. Halkın ayıplarını söyleyenhd dikoduları tahkik tm çünkü nasihatçil r db nz s bile, dedi kodu yapan saht kârdır.
6. V zirl rindnkötüsüds nd ödc kıkötül r vd zirlikd d nl suçdarınadortakd olanlardır.dSanadsırdaşdolmasınlar.i Çünkü onları günahkârlarını yardımcılarıcv c zaliml rin kard şl ridir.
S n bunların yerine görüşleri en az onlarınki kadar isabetli, fakat onlar gibi günahkâr olmayan, zalime zulmünde, günah işleyene günahında yardımcı olmayan daha hayırlı kişiler bula bilirsin bunların yükü daha hafif yardımları daha güzeldir. Besledikleri sevgi daha içten, başkalarıyla yakınlıkları daha azdır. Yalnızken bunlarla bulun, meclisinde de bunları bulundur.
7. Allah'ın dostlarında bulunmasından hoşlanmadığı şeylerde sana en az yardım eden acı da olsa sana hakkı söyleyen kişileri seç. Takva ehli olan sadık kişilerle dost ol seni övmemelerini iste; yapmadığın batıl bir işle seni sevindirmesinler. Çünkü fazla övünme insanın kendini beğenmesine neden olur,azgınlığa sürükler.
8. Nezdinde iyilik yapanla kötülük edenin yeri aynı düzeyde olmasın. Çünkü bu, iyileri iyilik etmekten vaz geçirir, kötülerini de kötülüğe teşvik eder. Bunların hepsine de kendilerine layık oldukları şekilde muamele et.
9. İdaren altındaki ülke işlerini düzenlemek ve senden önceki insanlarıneortayai koyduğu ş yl riı ayaktae tutmakd için,b daimah ul ma ile görüşmeyi, hikmet sahipleriyle danışmayı çoğalt.
10. Şunu bilmelisin ki halk sınıflara ayrılmıştır. Bir kısmı ancak diğer kısmın ıslahıyla düzene girer. Birbirlerinden ihtiyaçsız değillerdir. Onlardan bazıları Allah'ın askerleridir, bazıları da kamu ve özel işleri gören kâtiplerdir, bazıları adil kadı, bazıları insafla ve şefkatle iş gören memur, bazıları cizye v haraç v r nezimmî, bazıısıbv rgihv r ncMüslüman,ebazısı tüccar, bazıısı sanatkâr, bazıısı da düşük olan muhtaç ve fakirlerdir. Bunları hepsine Allah kendi katında bir pay ayırmış, ölçüsünü kitabında veya nebisinin sünnetinde kesin olarak bildirmiş ve nezdimizde mahfuz olan bir ahit karar kılmıştır.
11. İnsanlar arasında hükmedecek kişileri halkın en üstünlerinden, işlerden bulunmayacak, hasımlarına yenilmeyecek, hatada ısrar etmeyecek, hakkı

taniyınca uymada gecikmeyecek, nefsi tamaha yönelmeyecek, araştırmaksızın az bir anlayışla yetinmeyecek, şüpheli işleri herkesten iyi tanıyacak ve herkesten çok delile sarılan kişilerden seç.

12. Allah için, Allah için hilesi düzeni olmayan aşağı tabakayı gözet. Onlar yoksul, muhtaç, darlıktan bunalmış, dertlerle boğuşan, kazançtan aciz kişilerdir. İçlerinde dilenenler oluğu gibi bir şey uman fakat kimseden bir şey istemeyenler de vardır. Allah onlara bir hak tayin etmiş ve sendende ona riayet etmeni istemiştir. O halde onu korumaya çalış. Onlara beytülmalinden bir pay ayır ve her şehirde İslam'a (devlete) ait arazilerin gelirlerinden de bir pay ver... Gurur ve şımarıklık seni onlardan gafil kılmasın. Zira önemli işlerle meşgul olman küçük sayıla işlere bakmamana mazeret olamaz, Böyle bir özür kabul edilmez.
13. Fakir ve sefiller insanlar içinde insafa en layık kişilerdir. Haklarını eda etmede Allah katında bir mazeretin olacak şekilde hareket et. Bir hile yapmayan, kimseden bir şey istemeyen yetimlerin, yaşlıların hakkını da gözet. Bu valiler ağır bir yüküdür. Fakat hak bütünüyle ağırdır. Allah yalnızca güzel bir akıbet isteyen, sabretmeye zorlayan ve Allah'ın kendisi hakkındaki vaadine güvenen insanlara o yükü hafifletir.
14. Kendin için, vakitlerin en üstününü Allah'a ayır. Fakat halka ayırdığın vakitlerde niyetin temiz olup halkın ıslahına selametine vesile olduğu zaman Allah'a ayırmış sayılır.
15. Düşmanın seni Allah'ın hoşnutluğuna ulaştıracak barış teklif ederse kabul et. Çünkü barışta ordun için huzur ve emniyet vardır. Fakat barıştan sonra düşmanına karşı her yönüyle uyanık ol, ondan kork ve tetikte bulun. Bu hususta hüsnü-zan beslemeyi de bir kenara bırak. Düşmanınla bir anlaşma yaptığın veya onu zimmetin altına aldığı zaman ahdine vefalı ol, eminliğine verdiği zimmete riayet et... O halde zimmetine ihanet etme, ahdine vefasızlık etme. Düşmanını sözle kandırma. Çünkü cahil ve asi olandan başkası Allah'a karşı böyle bir cürette bulunamaz.

Müslümanların gayri Müslümanlarla ilişkileri:

Kur'anı Kerim, bütün insanlara keramet, izzet ve değer verilmeyi hak ettiğini bildirir. İnsanları cinsiyet, ırk, renk ayrımı olmadan, insan olma hesabıyla üstün kılar.

“An-dolsun biz insanoğluna şan, şeref ve nimetler verdik; onları karada ve denizde taşıdık, kendilerine güzel güzel rızıklar verdik ve onları yarattıklarımızın çoğundan üstün kıldık.”(İsra 70)

Kur'an insanlar arasında hak, hukuk eşitliğini insanın fitratına dayandırmaktadır. Yani insanoğlu yaratılmış en güzel ve mükemmel varlıktır. Bu yaradılışın gayesi ise eşit haklara sahip olmalarıdır.

“Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık, tanışası-nız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık, Allah katında en değerli olanınız O'na itaatsizlikten en

fazla sakınamnızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilmektedir, her şeyden haberdardır.”(Hucurat 13)

İnsanlar arasındaki farklılıklar gözetilmediğinden dolayı bütün insanlara aynı farz ve vacipler teklif olarak sunulmuştur.

Kur’anı Kerim muhalifleri üç kısma ayırmaktadır:

1. Anlaşmalı zimmîler: Bunlar ile Müslümanlar arasında antlaşma vardır. İki tarafta antlaşmalarına uymak zorundadırlar. Allah buna emretmektedir. Zimmîlerin malları canları ve namusları muhafaza altına alınmış, onlara ihanet haram kılınmıştır.

“Antlaşma yaptığınız zaman Allah'a verdiğiniz sözü yerine getiriniz; Allah'ı kendinize kefil tutarak kesinliğe kavuşturduktan sonra yeminlerinizi bozmayınız. Unutmayınız ki yaptıklarınızı Allah bilmektedir.”(Nahl 91)

2. Emniyet altına alınanlar: Bunlar İslam toplumunda ticaretle meşgul yabancı kimselerdir. Her türlü ticari hukuka dayalı kanunlar kendileri hakkında icra edilir. İslam toplumunda oldukları müddetçe can, mal ve namus güvenlikleri temin altına alınmıştır.

3. Muharip olan kimseler: Kur’anı Kerim bunlar içinde bazı haklar tayin etmiştir.

a-Savaşta ve barışta insan kerametini muhafıza etmek gereklidir. Bundan dolayı Allah müsleyi haram kılmıştır. Çünkü müsle takvayla uyuşmamaktadır. Hz. Peygamber (s.a) müslenin haram olduğuna ve ondan uzak durmaya emretmektedir.

"اياكم والمثلة"

Hazret, esirlerin ikram edilmesi iyi yerlerde tutulmaları ve güzel yiyeceklerle beslenmelerine emretmektedir.

b-İnsan kardeşliği, Kur’anın beşeriyete bahşettiği bir başka değerdir. Bu değere ayetler işaret etmektedir.

“İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberleri gönderdi; onlar aracılığı ile anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hüküm vermek için gerçeği içeren kitabı indirdi.

Ancak kendilerine apaçık gerçekler geldikten sonra aralarındaki kıskançlık yüzünden, o kitap hakkında, sadece onun verildiği kimseler anlaşmazlığa düştüler. Sonra Allah kendi iradesiyle, onların, hakkında ayrılığa düştükleri gerçeği müminlere gösterdi. Allah dilediğini doğru yola iletir.”(Bakara 213)

İnsan kardeşliğinden dolayı savaşta yalnızca savaşan, savaş idaresinde bulunanlar ve savaşta hileler kuran kimseler öldürülür. Ama avamdan olanlar, savaşmayanlar, kadınlar, yaşlılar ve çocuklar öldürülmez. Çünkü savaş fasit hâkimlerin topluma hâkim olmalarını engellemek için meşru kılınmıştır.

“Onlar sırf "Rabbimiz Allah'tu*" dediklerinden dolayı haksız yere yurtlarından çıkarılmış kimselerdir. Eğer Allah'ın, insanların bir kısmıyla diğer kısmını engellemesi olmasaydı, manastırlar, kiliseler, havralar ve mescidler -ki oralarda Allah'ın adı bol bol anılır- yıkılır giderdi. Allah kendi dinine yardım edenlere muhakkak yardım edecektir. Kuşkusuz Allah güçlüdür, mutlak galiptir.”(Hacc 40)

İnsan kardeşliğinden dolayı Kur'an muhaliflere iyiliklerin erişmelerini engellemez.

“Allah, din konusunda sizinle savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlarla iyi ilişkiler içinde obuanızı ve onlara adaletli davranmanızı yasaklamaz. Allah adaletli olanları elbette sever. Allah ancak, din konusunda sizinle savaşmış, sizi yurtlarınızdan çıkarmış ve çıkarılmanıza yardım etmiş olanlarla dostluk kurmanızı yasaklar. Kim onlarla dost olursa işte bunlar kendilerine yazık etmişlerdir.”(Mümtehine 8,9)

c-Kur'an muhaliflere karşı adalet ile davranmayı emretmektedir. Hâkim kimse asla muharip için tayin edilen hak, hukuk ve hudutları çiğneyemez. Allahın tayin ettiği kanun ve hudutlar onar hakkında icra edilir.

Onlara duyulan öfke ve nefret, icra edenler için kanunları çiğneme hakkını doğurmaz.

“Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutun, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Herhangi bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adaletsiz davranmaya itmesin. Adaletli olun; bu, takvaya daha uygundur. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.”(Maide 8)

d-Muhariplerle yaptıklarından dolayı Müslümanlara misilleme hakkı doğar. Fakat Kur'an misilleme yaparken bile Müslümanları takva ve fazilete davet etmektedir.

“Sizinle savaşanlarla siz de Allah yolunda savaşın, Fakat aşırıya sapmayın; Allah aşırılığa sapanları sevmez.”(Bakara190)

“Haram ayın karşılığı haram aydır; saldırmazlık kurallarına riayet karşılıklıdır. Şu halde kim size saldırırsa, onun saldırısının dengiyle siz de ona saldırın, Allah'ın hükmüne saygılı olun ve bilin ki Allah kendisine saygılı olanların yanındadır.”(Bakara194)

Bu ayetlerden, savaşanlar için iki önemli emir vardır.

1. Savaş anında düşmanı püskürtmek için asla zulüm edilmez.
2. Müslüman savaşta takva ve fazilet sahibi olmalıdır. Düşman namuslara el uzatsa bile, Müslüman hürmetleri çiğneyemez ve düşmanlarının yaptıklarını yapmak takvadan uzaktır.

e-Düşman, muhalif kendisi ve Müslümanlar arası antlaşmalara uyduğu müddetçe Müslüman da antlaşmaya uymak zorundadır. Bu durum ilahi hüküm ile zabıt altına alınmıştır. Düşmandan antlaşmaya uymama, ihanet etme emareleri belirlendiği vakit, Müslüman antlaşmaya uymaya bilir.

“Ki böylece günah yolunu tutanların hoşlarına gitmese de hakkı hâkim, bâtili ise geçersiz kılsın!”(Enfal 8)

İhanet zahir olmadan antlaşmaya sadık olmak ise müminin vazifesidir.

“Antlaşma yaptığımız zaman Allah'a verdiğiniz sözü yerine getiriniz; Allah'ı kendinize kefil tutarak kesinliğe kavuşturduktan sonra yeminlerinizi bozmayınız. Unutmayınız ki yaptıklarınızı Allah bilmektedir.” “Sakin, bir grubun diğer gruptan daha güçlü olması sebebiyle yeminlerinizi aranızda bir kandırma aracı yaparak ipliğini iyice büktükten sonra geri çözen kadın gibi olmayınız.

Allah bu şekilde sizi imtihan etmektedir. Ve O, hakkında görüş ayrılığına düştüğünüz şeyleri kıyamet gününde size mutlaka açıklayacaktır.” “Eğer Allah isteseydi hepinizi elbette ki bir tek inanç topluluğu yapardı. Ama O, dilediğinin yoldan çıkmasına imkân

verir, dilediğini de doğru yola iletir. Yapmakta olduklarınızdan dolayı kesinlikle sorgulanacaksınız.” “Evet, yeminlerinizi aranızda bir kandırma aracı yapmayınız; sonra sapasağlam basmışken ayağınız kayar da insanları Allah yolundan saptırdığınız için acı meyvesini tadarsınız, ayrıca ağır bir azapla da cezalandırılırsınız,” “Allah'a verdiğiniz sözü küçük bir menfaate satmayın! Eğer bilerseniz sizin için Allah'ın katında olan daha hayırlıdır.”(Nahl 91,92,93,94,95)

Bütün bu hükümlerin temel sebebi ilahi fitrattır. İnsanlık ortak fitrattan dolayı bazı ortak haklara da sahiptir.

“O halde sen hanîf olarak bütün varlığıyla dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmışsa ona yönel. Allah'ın yaratışında değişme olmaz. İşte doğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler.”(Rum 30)

